

Rumeli

RUMELİ İSLÂM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية | Rumeli Journal of Islamic Studies

ISSN : 2564 - 7903 • Yil / Year: 2023 • İlkbahar / Spring • Sayı / Issue : 11

TRAKYA
ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ
İLAHİYAT FAKÜLTELERİ

RUMELİ

İslâm Araştırmaları Dergisi

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية / Journal of Islamic Studies

Yıl / Year: 2023 – İlkbahar / Spring – Sayı / Issue: 11

ISSN: 2564-7903

Dergimizin Tarandığı Veritabanı ve İndeksler:

RUMELİ İslâm Araştırmaları Dergisi | Journal of Islamic Studies

مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية

ISSN: 2564-7903

Kapsam | Scope: Dinî Araştırmalar, İslam Araştırmaları, Balkan Araştırmaları / Religious Studies, Islamic Studies, Balkan Studies

Periyot | Period: Yılda 2 Sayı (30 Nisan & 31 Ekim) / Biannual (30 April & 31 October)

Yayın Dili | Language Publication: Türkçe & İngilizce & Arapça & Arnavutça & Boşnakça / Turkish & English & Arabic & Albanian & Bosnian

Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi Uluslararası bilimsel hakemli bir dergidir.
Rumeli Journal of Islamic Studies is a international peer-reviewed academic journal.

Yayıncı / Publisher

Trakya Üniversitesi Matbaası
Edirne Teknik Bilimler MYO Sarayıçı Yerleşkesi Edirne, TÜRKİYE

Amblem ve Kapak Tasarımı | Emblem and Cover Design

Dr. Ömer Kasım Kahya

Grafik Tasarım ve Mizanpaj | Graphic Design and Layout

Arş. Gör. Mücahit Karakaş

Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi, Creative Commons Atıf 4.0 International License (CC BY NC) ile lisanslanmıştır. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Rumeli Journal of Islamic Studies is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC). Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan yazıların tüm içerik sorumluluğu yazarlarına aittir.

All the responsibility for the content of the papers published in Rumeli Journal of Islamic Studies belongs to the authors.

İletişim | Communication

Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne- TÜRKİYE

Tel: 0 284 235 68 99 Fax: 0 284 235 08 87

rumelislam@trakya.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/rumeli>

<https://rumeli.trakya.edu.tr/>

RUMELİ
İslâm Araştırmaları Dergisi
Journal of Islamic Studies
مجلة روم ايلي للبحوث الإسلامية

ISSN: 2564-7903

SAHİBİ | OWNER

Trakya Üniversiteler Birliği İlahiyat Fakülteleri Adına

Prof. Dr. Ali Öztürk

Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

EDİTÖR | EDITOR IN CHIEF

Dr. İtir Rruğa

rrugailir@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YARDIMCI EDİTÖRLER | CO-EDITORS

Dr. Feim Gashi

feimgashi@klu.edu.tr / Kırklareli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Yakup Bıyıkoğlu

ybiyikoglu@nku.edu.tr / Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ | RESPONSIBLE MANAGER

Dr. İtir Rruğa

rrugailir@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

REDAKSİYON / REDACTION

Dr. Uğur Boran

ugurboran@trakya.edu.tr / Trakya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Enes Eryılmaz

enes.eryilmaz@klu.edu.tr / Kırklareli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Dr. Zehra Gözütok Tamdoğan

ztamdogan@klu.edu.tr / Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Basım Tarihi / Printing Date

Nisan / April - 2023

<https://rumeli.trakya.edu.tr/> / <https://dergipark.org.tr/rumeli>

rumelislam@trakya.edu.tr [rumeliislam@rumeliislam](https://twitter.com/rumeliislam)

Araştırma Makaleleri / Articles

NECM SÛRESİNE ÖZGÜ KELİME VE KALIPLARIN ARAP DİLİ AÇISINDAN TAHLİLİ*

Geliş Tarihi: 6 Aralık 2022

Kabul Tarihi: 4 şubat 2023

Hatice MIZRAK**

Özet

İslam dünyasında öteden beri Kur'ân eksenli birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar bazen fıkıh bazen inanç bazen de dil odaklı olmuştur. Dil odaklı yapılan çalışmalardan bazıları Kur'ân'ın tümünü bazıları ise belli sûreleri konu edinmiştir. Dil eksenli yaptığımız bu çalışmamızda hem anlam hem de sözel olarak mekkî sûrelerin özelliklerini barındıran Necm sûresi incelenmiştir. Necm sûresi özellikle nübüvvet, ahiret ve Allah'ın vahdaniyeti gibi konuları kapsamaktadır. Sûre yeminle başlamakta ardından da vahyin indiriliş şeklinde ve Hz. Muhammed'in Cebrâil ile olan diyalogundan bahsetmekle devam etmektedir. Çalışmamızda Necm sûresine özgü kelimelerin Arap dili ve belâgatı açısından incelenmesi ve örnekler ışığında tüm yönleriyle ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda yapılan çalışmamızda öncelikle Necm sûresi hakkında genel bilgiler verilmiş, ardından da sûreye özgü kelimeler derlenmiştir. Bu kelimeler hem semantik hem de etimolojik açıdan tahlil edilmiş ve kullanım şekillerine dair örnekler verilmiştir. Son olarak söz konusu kelimelerin belâgî yönlerine de gerekli yerlerde atıfta bulunulmuştur. Çalışma neticesinde Necm sûresine özgü birçok kelime ve kavramın olduğu ortaya çıkarılmış ve elde edilen bulgular sonuç kısmında açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Arap Dili Belâgatı, Necm Sûresi, Kur'ân İ'câzı, Semantik Tahlil, Filoloji.

ANALYZING THE WORDS AND PATTERNS SPECIFIC TO SURAH OF NAJM FROM THE ARABIC LINGUISTIC

Abstract

For a long time, many studies have been conducted on the basis of the Qur'an in the Islamic world, focusing on topics such as fiqh, faith, and language. Some studies on language have examined the entire Quran, while others have focused on specific surahs.

In one such language study, the Surah An-Najm has been analyzed for its characteristics of Makki surahs, both in meaning and language. Surah An-Najm covers topics such as prophecy, the afterlife, and the oneness of Allah. The surah starts with an oath and then talks about the revelation and Muhammad's dialogue with Gabriel.

Our study aims to examine the specific words used in Surah An-Najm in terms of Arabic language and rhetoric, presenting them with examples and analyzing them both semantically and etymologically. We also refer to the rhetorical aspects of these words where necessary.

To achieve this goal, our study first provides general information about Surah An-Najm and then compiles the words specific to the surah. The findings reveal that there are many words and concepts unique to Surah An-Najm, which are explained in the conclusion.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Necm Surah, Qur'anic I'jaz, Semantic Analysis, Philology.

* Bu makale Çanakkale Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde sürdürülen “Necm Sûresinin Arap Dili ve Belâgatı Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale/Türkiye, haticemizrak.HMz@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-6858-8117.

DOI: 10.53336/rumeli.1215419.

İntihal: Bu makale “iThenticate” intihal tarama programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Atıf / Citation: Mızrak, Hatice, “Necm Sûresine Özgü Kelime Ve Kalıpların Arap Dili Açısından Tahlili”, *Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi* / 11 (Nisan 2023): 129-143. <https://doi.org/0000-0002-6858-8117>.

Copyright © CC BY-NC 4.0

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca nübüvvet müessesesi ve nebiler gündem olmuştur. Özetle “Yüce Allah ile insanlar arasındaki iletişimi sağlayan olgu” olarak tanımlanabilecek nübüvvet ve nebilerin ispatı ve kabulü, dönemden döneme farklılık gösterdiği gibi toplumdan topluma da farklılık göstermiştir. şu bir gerçektir ki her nebi tebliğ ettiği emir ve yasakların semavi olduğunu ispat etmek için mucize ile desteklenmiştir. Nitekim tarihsel olarak da kabul gördüğü üzere Hz. Musa ve Hz. İsa gibi nebiler, gönderildikleri toplumlarına mucizeler göstermiş ve kendi adlarına konuşmadıklarını, tebliğ ettikleri emir ve yasakların kaynağının ilahî olduğunu bu mucizelerle ispat etmeye çalışmışlardır.

Hz. Muhammed de Yüce Allah’tan aldığı vahyi toplumuna iletirken dönemin ruhuna uygun şekilde en büyük mucize olarak Kur’ân’ın erişilmez i’câzını göstermiştir. Zira Arap toplumu o dönemde edebiyat ve şiir alanında bariz bir ilerleme kaydetmiş ve edebi söz toplumda en önemli etkileşim aracı olmuştur. Kur’ân sahip olduğu eşsiz anlatım gücüyle edebiyatta en parlak dönemlerini yaşayan Araplara en kısa bir sûre ölçüsünde dahi bir benzerini getirmeleri konusunda meydan okumuştur. Kur’ân’ın bu mu’ciz yönü ve inkârcılara karşı korkusuz meydan okuyuşu, etkisini tarih boyunca göstermiştir.

Kur’ân’ın sahip olduğu i’câzın ortaya konulması ve daha da anlaşılır hale gelmesi Kur’ân’ın beşer kelamı olmayıp Yüce Allah’ın mukaddes kelamı olduğunun ispatında en güçlü argüman konumundadır. Bu durum çalışmamızın da önemini ortaya koyan temel gerekçedir. Bu hedef doğrultusunda öteden beri İslam dünyasında Kur’ân eksenli belâgat çalışmaları yapılmıştır. Ancak yapılan bu çalışmalar yaygın olarak tefsir kitaplarıyla iç içe geçmiş, sistematik olmayan yazım şekline sahiptir.

Kur’ân’ın belâgat yönünü ele alan ve sadece bu yöne yoğunlaşan çalışmaların alana daha belirgin katkı sağlayacağı kanaatinden hareketle çalışmamızda mekkî sûrelerin karakteristik özelliği olan belâği anlatımın tipik örneğini barındıran Necm sûresi tercih edilmiştir. Elbetteki Necm sûresi hakkında bizden önce de yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak çalışmamız Necm sûresine özgü olan kelimelerin tahliline odaklanmış olması yönüyle özgündür. Necm suresi hakkında yapılan bazı çalışmalar şunlardır:

Kitap çalışması olarak İbrâhîm ‘İvad’ın “*Sûretü’n-Necm: Dirâse üslûbiyye belâğiyye madmûniyye*, Tâif: 1414/1994.” adlı eseri, tez çalışması olarak ise Lütfi Can’ın “*Necm Sûresinin Eğitim Açısından Yorumu*”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 1999.” ve Hatice Meraklı’nın “*Ana Konuları Ekseninde Necm Sûresinin Tefsiri*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.” adlı çalışmaları örnek gösterilebilir. Makale çalışmalarına ise Mehmet Akif Koç’un “Necm Suresinin Tefsirinde Bazı Tarihi Sorunlar Üzerine, *İslâmiyât*, 2003, cilt: VI, sayı: 1 [Siyaset ve Ahlak özel sayısı], s. 165-171”, İsrail Balcı’nın “Siyer Okumalarında Kur’ân’ın Rolü ve Belirleyicilięi: Necm Sûresi Örnekleğinde Bazı Siyer Konularının Kritięi, *İSTEM: İslâm San’at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, 2010, cilt: VIII, sayı: 16, s. 35-60”, Mehmet Mahfuz Söylemez’in “Kur’ân’ın Anlaşılmasına Tarihin Etkisi: Kureyř ve Fil Sureleri ile Necm Suresi 19-23. Âyetleri Örneği, *Kur’an ve İslam İlimlerinin Anlaşılmasında Tarihin Önemi*, 2013, s. 69-81” Ferit Diñçer’in “Necm Sûresi ve İhtiva Ettiği Belâęi Sanatlar, *Dergiabant: Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Abant İzzet Baysal*

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi], 2020, cilt: VIII, sayı: 2, s. 488-517” Fatih Ercanlı’nın “Kıraat İlminde Taklil Kavramının Tahlili -Necm Suresi Bağlamında- Analyzing the Concept of Taqlil in the Science of Qiraat in the Context of the Najm Verse, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, cilt: V, sayı: 2, s. 224-233” isimli çalışmalar örnek gösterilebilir. Ancak başta da belirtildiği üzere bu çalışmaların odaklandığı konular sûrenin farklı açılarıdır. Sûreye özgü kelimeleri ele alan çalışmamız bu açıdan özgün bir bakış açısına sahip görülebilir.

1. Necm Sûresinin Muhtevası

Necm sûresi Mekke’de nâzil olmuştur. 62 âyettir. İsmi 1. âyette geçen ve “yıldız” mânasına gelen “النَّجْمُ en-Necm” kelimesinden alır. Mushaf tertibine göre 53., iniş sırasına göre ise 23. sırada yer alır. İçinde secde âyeti bulunan sûrelerden biridir.¹ İslâm akaidinin üç temel ilkesini oluşturan -sûredeki sıraya göre- nübüvvet, tevhid ve ahiret hayatını konu edinen Necm sûresinin muhtevasını bu çerçevede incelemek mümkündür. Hz. Muhammed’in hak peygamber, Kur’an’ın da vahiy ürünü olduğunu bildiren birinci bölüm, -verilecek mesaja dikkat çekmek amacıyla- hem Kur’an’ın ilk muhatapları olan Araplar hem de sonraki insanlar için önemli bir gök cismi sayılan yıldızla yemin etmekle başlar. Ardından yakınlık ve ülfet vesilesi olması için “arkadaşınız” diye nitelendirilen Hz. Peygamber’in müşriklerin iddiasının aksine doğru yoldan sapmadığı belirtilir. Onun tebliğ ettiği hususların kendi duygu ve düşüncelerinin ürünü değil Cebrâil vasıtasıyla gönderilen ilâhî vahiy olduğu vurgulanır. Resûlullah’ın Cebrâil ile olan ilişkisine temas edilerek bu konuda tartışmaya girmenin gereksizliği belirtilir.²

İkinci bölümde şirk inancı ele alınarak o dönemde tapınılan ve Allah’ın kızları kabul edilen putlardan Lât, Uzzâ ve Menât’ın adı zikredilir.³ Daha sonra, kız babası olmayı kendilerine yakıştıramayan putperestlerin dışı tanrılara ibadet etmelerinin mantıksızlığına değinilir ve onların insanlara hiçbir fayda sağlayamayacağı ifade edilir.⁴

Sûrenin üçüncü bölümü dünya hayatından başka hiçbir emeli olmayan, kesin bilgidен yoksun olup sadece zan ve tahmine dayanarak ahireti inkâr edenlerin melekleri dışı kabul edip bu vasıfta gördükleri putlara tapındıklarının tespitiyle başlar. Ardından bütün kâinatın mülkiyet ve tasarrufunun Allah’a ait olduğu, insan türünü yaratan, üreme kanununu koyan Cenâb-ı Hakk’ın kişileri dünyada yaptıkları davranışlardan sorumlu tutacağı ifade edilir ve bunun Hz. İbrâhim’den beri tebliğ edilen ilâhî bir hüküm olduğu hatırlatılır. Hz. Nûh’tan itibaren Allah elçilerinin mesajlarına karşı çıkanların helâke mâruz bırakıldığı anlatılır ve bunun herkes için bir uyarı ve ibret vesilesi olduğu vurgulanır. Ashında kıyamet gününün yaklaştığı, fakat zamanını Allah’tan başka kimsenin bilmediği ifade edilir.⁵ Sûrenin son âyetlerinde Kur’an’ın vahiy ürünü olduğunu ortaya koyan başlangıçtaki konuya vurgu yapılarak müşriklere hitap edilir, onların bu ilâhî kelâm karşısında şaşkınlık veya lâubalilik

¹ Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *Esâsu’l-belâğa*, thk. Muhammed Basıl (Beyrût: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1998), 4/181.

² en-Necm, 53/1-18.

³ Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr b. Gâlib Ebû Cafer et-Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an tefsiri âyi’l-Kur’ân Tefsîru’t-Taberî*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (Beyrût: Dâru Hecer li’t-Tibâe ve’n-Neşr, 2001), 22/46-47.

⁴ en-Necm, 53/19-26.

⁵ en-Necm, 53/27-58.

göstermemeleri gerektiği anlatılır; müşrikler artık putlara değil Allah'a secde etmeye ve O'na tapınmaya çağrılır.⁶

2. Sûreye Özgü Kelimeler

Necm sûresinde özgün bazı kavram ve kelimeler bulunmaktadır. Bu kelimeler sadece Necm sûresinde kullanılmıştır. Bazı kelimeler de kullanıldıkları kalıp olarak Necm sûresine özgüdür. Diğer yandan bazı kelimeler de kazandıkları yeni anlam ile Necm sûresine özgü olarak görülebilir. Bu kelime ve kavramlar şunlardır:

2.1 قَاب قَوْسَيْنِ (Kâbe Kavseyn)

قَاب قَوْسَيْنِ ifadesinin hem bileşenleri hem de birleşik hali Kur'ân'da sadece Necm sûresinde geçmektedir. Sûrenin akışına uygun olarak “yakınlığı” ifade etmek için kullanılan bir metafordur.⁷ Cahiliye şiirlerinde ve toplumunda kullanılan bir ifadedir. İfadenin daha iyi anlaşılması için bileşenlerinin tek tek irdelenmesi daha uygun olacaktır:

قَاب ifadesi sözlükte “miktar, oran ve ölçü” anlamında isimdir.⁸ Kök olarak “ق و ب/ k v b” harflerinden oluşmaktadır.⁹ قَوْس “yay” kelimesi ile kullanıldığında “yayın tutulan yeri ile ucu arasındaki mesafe” anlamını ifade eder.¹⁰ قَوْسَيْنِ ifadesi de “yay” anlamındaki قَوْس kelimesinin tesniye/ikil halidir. Muzâf mahzûftur. Açılımı: قَاب قَوْسَيْنِ: فَكَانَ مِقْدَارُ مَسَافَةِ قُرْبِهِ مِثْلَ قَابِ قَوْسَيْنِ: “onun yakınlığının mesafesi yayın iki ucu gibi oldu.” şeklinde kabul edilmiştir.¹¹ أَوْ harftir. Atıf için kullanılır. Sözlük anlamı olarak iki şey arasında tercih imkanı verir. Ancak burada bazı rivâyetlerde atıf harfi olan و anlamında, bazı görüşlere göre ise بِل “bilakis/belki” anlamındadır.¹² أَدْنَى ifadesi “yakın” anlamını ifade eden و ن د maddesinden türetilmiş, ziyadelik ve üstünlük bildiren ef'alu't-tafdîl formunda kullanılan müzekker bir kelimedir. Müennesi دُنْيَا şeklinde türetilir. Dolayısıyla أَدْنَى ifadesi “daha yakın” anlamını ifade eder. Bileşenleri tek tek ele alınan bu ifade, bir bütün olarak “Yayın iki tarafı kadar, belki de daha yakın oldu.” anlamını ifade eder.¹³

Âyette yakınlaşmanın bu ifadelerle yapılması dönemin kültürel bir âdetine işaret taşımaktadır. Zira rivâyete göre dönemin Arapları birine yakınlık duyduğunda veya onu kendisine yakın gördüğünde yaylarını yakınlaştırırlardı. Bu yakınlığa işaret amacıyla kinâyeli şekilde bu ifade kullanılmıştır.¹⁴ Sûredeki kullanımda da bu anlamı görmek mümkündür. Zira “Kâbe kavseyn” ifadesi ile Hz. Cibril ile Hz. Peygamber'in yakınlaşması temsil edilmiştir.¹⁵ Aşağıda verilen şiirde buna dair örnek bulunmaktadır.

إِلَى حَاجِبِيهَا صَارَ قَلْبِي صَبَابَةً ... وَقَلْبِي مِنْهَا قَابِ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى

⁶ en-Necm, 53/59-62.

⁷ Ebû İshâk İbrahim b. es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbuh*, thk. Abdülcelil Abduh Şilbî (Beyrût: 'Âlemu'l-Kutub, 1988), 5/71.

⁸ Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Yûsuf b. 'Abdüddâim es-Semîn el-Halebî, *ed-Dürri'l-mesûn fi 'ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*, 1-11, thk. Ahmed Muhammed el-Hurât (Dımaşk: Dâru'l-Kalem), 10/87.

⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/96.

¹⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 1/693.

¹¹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/420.

¹² Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 3/220.

¹³ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, 4/160; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr* (Kâhire: Dâru's-Sâbûnî li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1997), 3/255.

¹⁴ Arap Dil Kurumu (Mecmaul Lugatil Arabiyye) *el-Mu'cemu'l-vasîl* (Kâhire: ts.), 765.

¹⁵ Mehmet Hadin Turabî, “Necm Suresinde İcâzü'l-Kur'an”, *Batman Akademi Dergisi Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı:2 Aralık-2021, 443.

*Kaşlarına vuruldu kalbim. Kalbimin ona yakınlığı iki yayın yakınlığı veya daha fazlasıydı.*¹⁶

2.2 أَجْنَةٌ/Ecinne

أَجْنَةٌ kelimesi kullanıldığı kip ve anlam açısından Necm sûresine özgüdür. ج ن ن /c n n harflerinden türetilmiş çoğul bir kelime olup “gizli saklı, duyulardan saklanan, gizlenen vb.” anlamları ifade eder. Tekili (جَنِين/cenîn)’dir.¹⁷ Ana rahminde bulunan canlıya “cenîn” denir. Aynı kökten türeyen bu kelimenin isim ve fiil türevlerinin de söz konusu anlamı barındırdıklarını görmek mümkündür. Buna örnek olarak söz konusu maddeden türetilmiş şu fiilleri göstermek mümkündür:

جَنَّهُ/جَنَّ عَلَيْهِ (Onu sakladı, gizledi, üzerini örttü ya da kapladı) gibi anlamları ifade eder. فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا. Gece, üstünü örtüp bürüyünce bir yıldız görmüştü.¹⁸ âyetinde bu anlamda kullanılmıştır. Aynı kökün if’âl kalıbından türetilen أَجَنُّ (birini saklamak, saklanma imkanı vermek) fiili de geçişlilik anlamıyla beraber sülâsî fiile benzer anlam ifade eder.¹⁹

Köken olarak aynı olan isimler de fiile benzer anlamlar ifade eder. Nitekim جَنَّ kelimesinin isim türevleri de “gizli, gözden uzak, gayb, örtülü” gibi anlamlar taşır. Bu meyanda bakıldığında جَنَّة kelimesinin, “ağaçlarıyla yeri örten veya gizleyen, ağacı bulunan her tür bahçe” için kullanıldığı görülür.²⁰ Aynı kökten türetilen جَنَّة kelimesi de ahiret yurdunda inananlara vadedilen ve gayb aleminde olan mekanı ifade eder.²¹ جَنَّ/جَانُّ (cin) insanın göz yetisinden saklanmış, görünmeyen varlıkları ifade eder. Aynı kökten türeyen جَنَّة kelimesi de savaşta askerin kendini kamufle etmek ve korumak için kullandığı kalkan anlamında kullanılmıştır.²² جَنَّة kelimesi aşağıda verilen âyette de bu anlamda kullanılmıştır:

أَتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ “Onlar yeminlerini kalkan yapıp Allah’ın dininden alıkoydular.”²³

Son olarak da Arapçada bu kökten türetilmiş bir isim olan الجَنُّ kelimesi örnek verilebilir. Bu kelime lügatte “kabir” anlamında kullanılmıştır.²⁴ Nitekim kabir de cesedi örter ve gizler. Bu kelimenin Necm sûresindeki kullanımda da söz konusu anlamı görmek mümkündür. Zira anne karnındaki cenin de gizli olup saklanmış ve gözden setredilmiş bir haldedir.

2.3 ذُو مِرَّةٍ/Zû Mirra

Bu ifade de قَابِ قَوْسَيْنِ gibi Necm sûresine özgü bir kullanımdır. Aşağıdaki cahiliye şiirlerinde de bu kullanımı görmek mümkündür:

قَدْ كُنْتُ عِنْدَ لِقَائِكُمْ ذُو مِرَّةٍ عِنْدِي لَكِنِ مُخَاصِمٍ مِيزَانُهُ

¹⁶ Cemâlüddîn b. Nebâtete el-Mısırî el-Fârûkî, *Dîvânu İbn Nebâtete*, (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabiyyi, ts.), 525.

¹⁷ Ebû Ubeyde Ma’mer b. Müsennâ, *Mecâzü’l-Kur’ân*, thk. Muhammed Fuad Sezgin (Kâhire: Mektebetü’l-Hâncî, 1381), 2/238.

¹⁸ el-En’âm, 6/76.

¹⁹ İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab*, 13/92-100; Zebîdî, *Tâcu’l-‘arûs*, 34/364; Cevherî, *es-Sihâh*, 5/2094.

²⁰ el-Ezherî, *Tehzibu’l-luga*, 10/268.

²¹ Muhammed ‘Ali et-Tehânevî, *Keşşâfu istilâhâti’l-funûni ve’l-‘ulûm*, thk. Ali Dahrûc, (Beyrût: Mektebetü Lübnan Nâşirûn, 1996), 1/594.

²² Cevherî, *es-Sihâh*, 5/2094.

²³ el-Mücâdele, 58/16.

²⁴ İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab*, 13/92-95; Zebîdî, *Tâcu’l-‘arûs*, 13/92-95; Cevherî, *es-Sihâh*, 2095.

*Sizinle karşılaştığımda güç sahibiydim. Benim yanımda her rakibe uygun bir ölçü vardır.*²⁵

دُوْ مُرَّةِ ifadesinin lügat açısından özelliklerine ve detayına değinmeden önce söz konusu bu kelimenin tamlama/izafet yoluyla iki kelimeden oluşan mürekkebi bir ifade olduğunu belirtmekte fayda vardır. Birinci kelime muzâf olarak kullanılan ve “sahip” anlamına gelen دُوْ kelimesidir. دُوْ kelimesi Arapçada gramer açısından harfle i‘râb alması nedeniyle özel bir konuma ve uygulamaya sahip olan esma-i sitteden biridir.²⁶ Bu isimler içerisinde de دُوْ kelimesi tek başına kullanılmaması ve sürekli zahir isimlere muzâf olarak kullanılması özelliğiyle diğer isimlerden ayrılmaktadır. Ayrıca bu kelime Arap dilinde çoğulu kendi maddesinden olmayan nadir kelimelerdendir. Zira دُوْ kelimesinin çoğulu olarak أُوْلُو kelimesi kullanılmaktadır.²⁷

مِرَّةِ kelimesi ise sözlükle “güç, kuvvet, akli selim, bedensel güzellik, üstün nitelikli, kemal, asalet ve yerinde davranma yetisi” gibi anlamlara gelmektedir.²⁸ Bu kelime tek başına kullanıldığında “kararsız ve değişken olma huyu”nu ifade eder. Ancak دُوْ مُرَّةِ şeklindeki tamlamalı kullanımda “güç, kuvvet, asalet, güzel yaratılış, huy vb.” anlamları ifade eder.²⁹ Necm sûresindeki anlamına baktığımızda “güç ve kuvvet” anlamını ifade etmesi uzak düşmektedir. Zira ondan önceki vasıfta “شَدِيدُ الْقُوَى çok güçlü” olduğu zaten vurgulanmıştır.³⁰

2.4 استوى/İstevâ

Necm sûresinde dikkat çeken kelimelerden biri de استوى ifadesidir. Bu ifade İslam dini ile yeni bir anlam ve farklı bir boyut kazanmıştır. Özellikle de kelimî açıdan tartışmaların odak noktası olması hasebiyle dinî bir kavram hüviyetine bürünmüştür.

Sözlük olarak bakıldığında bu kelime hakkında kısaca şunları söylemek mümkündür: استوى fiili, sülâsî mezîd bir fiildir. Sözlük açısından “eşit, eşdeğer” anlamına gelen سَوَى kökünden üretilmiştir.³¹ Yakın anlam ifade eden سَوَاءٌ, لَا سِيَّما, سَوَى kelimeleri de aynı kökenin türevleridir. استوى fiili “Ateş ve cennet ehli eşit değildir.”³² âyetinde görüldüğü gibi yalın kullanıldığında “denk, eşit ve benzer” anlamlarını ifade eder. Ancak “الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى”³³ “Rahmân olan Allah arşa istivâ etmiştir.” âyetinde olduğu gibi cer harflerinden على ile kullanıldığında “yerleşmek, hakim olmak, kontrol etmek” gibi anlamlar ifade eder.

²⁵ ; Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdillâh eş-Şevkânî el-Yemenî, *Fethü'l-kadir el-câmi' beyne fenneyi'r-rivâye ve'd-dirâye min 'ilmi't-tefsîr* (Beyrüt: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1414/1994), 5/127.

²⁶ Esmâ-i sittede hakkında geniş bilgi için bk. Ebû Muhammed Cemâluddîn 'Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. 'Abdillâh b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Şerhu Katri'n-nedâ ve belli's-sedâ* (ys., ts.), 46.

²⁷ Ebû'l-Bekâ Ya'îş b. Ali b. Ya'îş, *Şerhu'l-Mufassal*, 1-6, thk. İmîl Bedî Yakub (Beyrüt: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001), 2/146.

²⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 5/168; Ebû'l-Haccâc Mücâhid b. Cebr el-Mekkî el-Mahzûmî, *Tefsîru Mucâhid*, thk. Muhammed Abdüsselâm Ebu'n-Neyl (Mısır: Dâru'l-fikri'l-İslâmî, 1989), 625; Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî el-Basrî, *Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm*, 1-8, thk. Samî b. Muhammed es-Selâme (Beyrüt: Daru taybe li'n-neşri ve't-tevzî', 1999), 7/444; es-Semîn el-Halebî, *ed-Dürrü'l-mesûn*, 10/84; Ebû Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî Âlusî, *Ruhu'l-Me'âni*, 1-16, thk. Ali Abdülbârî Atiyye (Beyrüt: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415), 14/47; Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 3/254.

²⁹ et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 22/10; Ebû Cafer en-Nehhâs Ahmed b. Muhammed b. İsmâil b. Yûnus el-Murâdî, *İ'râbu'l-Kur'ân*, thk. Abdülmunim Halil İbrahim (Beyrüt: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1421), 4/179.

³⁰ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/95.

³¹ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 14/410.

³² el-Hasr, 59/20.

³³ Tâhâ, 5.

Necm sûresindeki kullanımda fiilin faili hakkında farklı yaklaşımlar olduğundan kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak âyetteki استوى fiilinin gizli zamirinin Yüce Allah'ı işaret ettiği varsayılırsa bu durumda câr ve mecrûrun hazfedildiği ve cümlelerin asıl açılımının فاستوى الله على العرش şeklinde olduğu kabul edilir.³⁴ Eğer zamirin Cibril'i gösterdiği kabul edilirse bu durumda fiil artık dini kavrama bürünen istiva anlamından çok “doğrulamak, dik durmak” anlamlarını ifade eden bir fiil olarak görülmelidir. Âyetin anlamı da “Hz. Cibril ve Hz. Muhammed İsra gecesi yüce ufukta durdular.” şeklinde kabul edilir.³⁵

2.5 ضيزى/Dîzâ

ضيزى kelimesi de sadece Necm sûresinde bulunan kelimelerdendir. Kökü ض و ز/d v z harflerinden oluşur. Lâzım fiillerden türeyen sıfat-ı müşebbehedir. İsm-i tafdil olduğunu öne süren dilciler de olmuştur.³⁶ Her halükarda müennes kipi olup müzekkeri أفعُل veznindedir. Dolayısıyla müennes olan ضيزى kelimesi normal şartlarda فُعْلَى vezninde olduğundan ضَوْزَى formunda kullanılmalıydı.³⁷ ضيزى kelimesinin esre ile kullanılması Arap dilindeki i'lâl kurallarının bir sonucudur.³⁸ Zira Arap dilinde tercih daima fonetik uyum ve kolaylıktan yana yapılmıştır. ضوزى kelimesinde و harfinin makabli esre yapılması nedeniyle ي (yâ) harfine dönüşmüştür. Bu durum fonetik uyum açısından gerekmiştir.³⁹

Arap dilinde ضيزى kelimesinin türevlerinden fiil olarak sadece sülâsî mücerred kalıbının فَعْل يَفْعُل formunda ضاز يضيز şeklinde kullanımı söz konusudur.⁴⁰ Mezîd veya diğer bablardan ise kullanımı bulunmamaktadır.

ضيزى kelimesi lügatte “zulmetmek, yamuk olmak” anlamına gelmektedir.⁴¹ قِسْمَةٌ kelimesi ile kullanınca “eşitlik gözetilmemiş, haksız, yersiz ve adil olmayan paylaşım” anlamını ifade eder.⁴² Bazı lehçelerde orta harfi elif yerine hemze ile okunarak ضَاَز şeklinde de kullanılmıştır.⁴³

2.6 أَدَى/Ekdâ

أَدَى kelimesi, ك د ي/k d y kökünün başına hemze eklenmek suretiyle if'âl kalıbına çevrilerek elde edilmiş mâzî fiildir. Bu fiil ve türediği kök Necm sûresine özgüdür. Anlamı sülâsî mücerred formu olan كدى ile aynı olup, sözlükte “pinti, cimri, az veren, verince de devamını getirmeyen” anlamını ifade eder.⁴⁴ Aynı anlamı ifade etmesine rağmen Necm

³⁴ es-Semîn el-Halebî, *ed-Dürrü'l-mesûn*, 10/85.

³⁵ Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Ahmed el-Berdûn, İbrahim Atfîş (Kâhîre: Dâru'l-kutubî'l-Mısriyye, 1964), 17/88.

³⁶ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/107.

³⁷ Abdullah b. Hüseyin b. Abdullah el-Ukberî Ebü'l-Bekâ, *et-Tibyân fî i'râbi'l-Kur'an*, 2 cilt., thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Haleb: İsa el-Bâbî el-Halebî ve Şürekâuh, 1431), 2/1188.

³⁸ Âlusî, *Ruhu'l-Me'ânî*, 14/57.

³⁹ ez-Zeccâc, *Me'ânî'l-Kur'an*, 5/73.

⁴⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 5/367.

⁴¹ Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrahim b. el-Muğîre el-Buhârî el-Ca'fî, *Sahîhu'l-Buhârî*, (Mısır/Bulak: el-Matbaatu'l-Kubrâ el-Emiriyye, 1311), 6/217.

⁴² Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî el-Basrî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, 1-8, Thk. Sami b. Muhammed es-Selâme (Beyrût: Daru Taybe li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1999), 7/458; es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, 3/254.

⁴³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/216-220; Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 15/193; Cevherî, *es-Sihâh*, 3/883.

⁴⁴ Ebü'l-Haccâc Mücâhid, *Tefsîru Mucâhid*, 628; Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrahim b. el-Muğîre el-Buhârî el-Ca'fî, *Sahîhu'l-Buhârî*, 1-9 (Mısır/Bulak: el-Matbaatu'l-Kubrâ el-Emiriyye, 1311), 6/140; en-Nehhâs, *I'râbu'l-Kur'an*, 4/186; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/420; el-Ferrâ, *Me'ânî'l-Kur'an*, 3/101; Âlusî, *Ruhu'l-me'ânî*, 14/64.

sûresinde sülâsî mücerred yerine mezîd kipin kullanılması, hem mübalağa anlamını ifade etmesi hem de âyetlerin fasılları arasında uyumun sağlanması nedeniyledir.

أَكْدَى kelimesi kendisinden önceki قَلِيلًا وَأَعْطَى ifadesi ile düşünüldüğünde tekrar olmaması adına “pinti ve cimri” anlamı yerine “yaptığı iyiliğin devamını getiremeyen ve az iyiliği bile sürdüremeyen” olarak anlamak daha uygun görünmektedir.⁴⁵ Zira âyetin devamındaki âyette yerilen bu tutuma karşın Hz. İbrahim “Tastamam veren, sonuca ulaştıran, hakkını eda eden ve işi bitiren” anlamındaki وَفَى ifadesi ile övülmüştür. Aşağıdaki şiirde de benzer kullanımı görmek mümkündür:

أَخَا الْجُودِ وَالْمَجْدِ وَالْمُعْضَلَاتِ / إِذَا انْقَطَعَ الدَّرُّ بَعْدَ الْحَلْبِ / وَأَكْدَى الْمَسَامِيحُ وَالْمُنْعَمُونَ / مِنْ أَهْلِ الْفِعَالِ وَأَهْلِ الْحَسَبِ

Ey sağımdan sonra sütün kesildiği, şan şöret sahibi cömertlerin cimri davrandığı günlerde şeref, cömertlik ve zor zamanların kardeşi...⁴⁶

2. 7 أَزَفَ/Ezîfeti'l-âzife

أَزَفَ fiili Kur’ân’da sadece Necm sûresinde kullanılan kelimelerdendir. Sözlükte genel olarak “vaktin yaklaşmasını” ve “bir şeyin zamanın geldiğini” ifade eder.⁴⁷ أَزَفَ/ezife” kelimesi أَزَفَ الْوَقْتُ “vakit geldi.” ve أَزَفَ التَّرْحُلُ “yolculuk/sefer yaklaştı.” örneklerinde yakınlık anlamını ifade etmiştir. Cümle tahlil edildiğinde أَزَفَ التَّرْحُلُ ifadesinin أَزَفَ olduğu görülür. Arap şiirinde bu fiil genel olarak ayrılığı işaret eden yolculuk ifadesi ile kullanılmıştır. Aşağıdaki şiirde bunu görmek mümkündür:

أَزَفَ التَّرْحُلُ غَيْرَ أَنْ رَكَابِنَا لَمَّا تَزَلُّ بِرِحَالِنَا وَكَأَنَّ قَدَّ

Yolculuk/sefer vakti yaklaştı. Kervanımız yükümüzü hâlâ yüklenmemişse de nerdeyse hazırdır.⁴⁸

الْأَزْفَةَ kelimesi ise aynı kökten türetilmiş ism-i faildir. Sözlük anlamı “yakın olan, yaklaşan” demektir. Kıyamet gününü ifade eder.⁴⁹ Bu kelimenin kıyamet günü anlamında kullanılması İslâm’ın etkisiyle olmuştur. Kıyamet gününe الْأَزْفَةَ denilmesi iki yönlü izah edilebilir. Birincisi Hz. Peygamberin son peygamber olması hasebiyle gerçekten de geçmiş ümmetlere nazaran kıyametin bizim ümmete yakın olmuş olması şeklindeki izahıdır. İkinci izah ise Arap kültüründe genel kabul görmüş bir ilke olan ve “كلُّ أَتٍ قَرِيبٌ” *Gelecek olan her şey yakındır.*” sözüyle ifade edilen prensibe dayanarak kıyamet de geleceği kesin olduğundan الْأَزْفَةَ kelimesi ile isimlendirilmiştir. Bu kelime lügatte mecâz olarak “gönlü dar, huyu kötü, mizacı sert kişi” anlamını da ifade eder.⁵⁰

Fiil kullanımı ve formları hakkında şunları söylemek mümkündür: Sülâsî mücerredin فَعْلٌ يَفْعُلْ kalıbında “yaklaşmak” anlamında kullanılmıştır. Sülâsî mezîd olarak ise mufâale babından “acele ettirmek” anlamında geçişli fiil olarak kullanılmıştır. Sülâsî mezîdin tefâul

⁴⁵ Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrahim es-Sa’lebî, *el-Keşfu ve’l-beyân ‘an tefsiri’l-Kur’ân*, 1-10, thk. Ebû Muhammed b. Âşûr (Beyrût: Dâru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabiyyi, 2002), 9/151; Ebû’l-Fidâ İsmâil b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî el-Basrî, *Tefsîru’l-Kur’ân’il-Azîm*, 8 ciilt, thk. Sami b. Muhammed es-Selâme (Beyrût: Daru Taybe li’n-Neşri ve’t-Tevzî’, 1999), 7/463.

⁴⁶ Ebu’l-Fadl Ahmed b. Tâhir b. Tayfûr, *Belâgâtu’n-nisâ’*, thk. Ahmed el-Elfi (Kâhîre: Matbaatu Medreseti Vâlideti’l-Abbâs el-Evvel), 187.

⁴⁷ İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab*, 9/4-6; Zebîdî, *Tâcu’l-‘arûs*, 23/12; Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1330.

⁴⁸ Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhiz el-Kinânî, *el-Beyân ve’t-tebyîn* (Beyrût: Dâru ve Mektebetü’l-Hilâl, 1423), 2/192.

⁴⁹ et-Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, 22/94.

⁵⁰ İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab*, 9/5.

babından da kullanılmıştır. Ancak ifade ettiği anlam “yakınlaşmak ve kaynaşmak” anlamıdır.⁵¹

İsim kullanımlarına bakıldığında yaygın olarak kıyamet anlamında الأَرْفَة kelimesinin kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca darlık ve geçim sıkıntısı anlamında الأَرْف kelimesinin de isim olarak kullanıldığını görmek mümkündür. Arap kültüründe genel olarak zamansal yaklaşımı ifade eden bu kelime Kur’ân’da kıyamet anlamında kullanılarak dini bir kimliğe bürünmüştür.⁵²

2.8 سامدون/Sâmidûn

Sarf açısından ism-i fail olan bu kelime س م د/s m d” harflerinden müteşekkildir. Bu fiilin masdarı سُمُوْد şeklinde gelir. Lügat anlamı açısından “yükselmek, dik tutmak, hayrete düşmek” anlamını ifade eder.⁵³ سَامِدِالرَأْس demek “başı dik olan-kendine güvenen” demektir.⁵⁴ Bu fiil, harf-i cer olan ل ya da عَن ile kullanıldığında “gafil olmak, yüz çevirmek, ilgilenmemek, görmezden gelmek” gibi anlamlar ifade eder.⁵⁵ Bazı alimler bu kelimenin Himyer lehçesinde aynı zamanda “teganni etmek, şarkı söylemek” anlamında da kullanıldığını belirtmişlerdir.⁵⁶

Hz. Peygamberin dedesi Abdülmuttalib’in şu sözünde de سامدون kelimesi, “gafil olmak” anlamında kullanılmıştır:

بَاتَ الْقَوْمُ سَامِدِينَ فَأَصْبَحُوا نِيَامًا

*Gafil gecelediler ama uyanık olarak sabahladılar.*⁵⁷

Arapçada bu kelime “toprağın verimini arttırmak amacıyla gübrenmesi” anlamında da kullanılmıştır.⁵⁸ Kanaatimizce kelimenin ortak anlamıyla olan bağlantı, gübrenin ekinlerin güçlenip başını dik tutmasına vesile olmasıdır.

Lügat açısından bakıldığında bu fiilin yaygın bir kullanım alanına sahip olmadığı ve Arapça fiil kalıplarının sadece bazı versiyonlarında kullanıldığı görülür. Nitekim yaygın olarak sülâsî mücerred formların فَعْلٌ يَفْعُلٌ, sülâsî mezidin ise tef’îl ve if’îlâl formlarının kullanıldığını görmekteyiz. Bu kullanımları ve anlamlarını şu şekilde açıklamak mümkündür:

Sülâsî mücerred kullanımlar:

سَمَدٌ يَسْمُدُ الرَّجُلُ Büyüklendi, yükseldi/dili tutuldu, ne diyeceğini bilemedi, şaşırıp kaldı.⁵⁹

سَمَدٌ يَسْمُدُ الْفَحْلُ Teke kızıştı, çiftleşme arzusu kabardı.⁶⁰

سَمَدٌ يَسْمُدُ الرَّجُلُ عَنِ الْكَلَامِ Adam sözden yüz çevirdi, sözü dinlemedi, sözle alay etti.⁶¹

Sülâsî mezîd kullanımlar:

⁵¹ Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ, *Mekâyîsu'l-luga*, 1-6, thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1979), 1/95.

⁵² Ebû Ubeyde Ma'mer b. Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuad Sezgin (Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381), 2/239.

⁵³ el-Ezherî, *Tehzîbu'l-luga*, 13/75.

⁵⁴ İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 27/100.

⁵⁵ Cevherî, *es-Sihâh*, 2/489.

⁵⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrahim b. el-Muğîre el-Buhârî el-Ca'fi, *Sahîhu'l-Buhârî*, (Mısır/Bulak: el-Matbaatu'l-Kubrâ el-Emîriyye, 1311), 6/140.

⁵⁷ Mukatil b. Süleyman el-Ezdî, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, thk. Abdullâh Mahmud Şehhâne (Beyrût: Müessesetü't-Târihi'l-Arabiyyi, 1423/2002), 4/852.

⁵⁸ Cevherî, *es-Sihâh*, 2/489.

⁵⁹ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 3/219.

⁶⁰ Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/211.

⁶¹ Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/211.

سَمَدٌ يُسَمِّدُ الرَّجُلَ فُلَانًا *Adam falanca ile eğlendi, onu meşgul etti, alıkoydu.*⁶²

سَمَدٌ يُسَمِّدُ الرَّجُلَ الْأَرْضَ *Adam toprağı gübreledi.*⁶³

إِسْمَدٌ الرَّجُلَ *Öfkeden aşırı şekilde şişti.*⁶⁴

Fiil olarak kullanımları yukarıda örnekleri verilen kullanımlardan ibarettir. Bu kökten türeyen isim şeklindeki kullanımlar da söz konusudur. Bunlara örnek olarak aşağıdaki kelimeleri göstermek mümkündür:

السَّمَاد: Toprağın verimini arttırmak için kullanılan hayvan dışkısı vb. gübre mahiyetindeki şeyler. Çoğulu *أَسْمَدَةٌ* gelir.⁶⁵

السَّمْدُ süreklilik arz eden, daimi olan. Aynı anlamı ifade eden *سَرْمَدٌ* kelimesi de bu kökten elde edilmiştir.⁶⁶

Necm sûresi bağlamında bakıldığında bu kökten elde edilen kelimelerden Kur'ân'da sadece *سَامِدُونَ* kelimesinin geçtiği ve bu kullanımın da Necm sûresine özgü olduğu görülür. Bu açıdan bakıldığında Arap toplumunda nadir kullanılan bu tür kelimelerin Kur'ân'da kullanılmış olmasıyla söz konusu kelimelerin yok olmaktan korunması fonksiyonunun da icra edildiği söylenebilir.

Bu kelime anlam olarak sûrede karakteristik anlamını korumuş ve insanın tanrının âyetlerine karşın gönderilen vahyi umursamayıp geçiştirmesi ve onlara yönelik başkaldırıda bulunmasını vurgulamıştır.

2.9 أَقْنَى / *Eknâ*

Genel olarak “elde etmek, kazanmak, razı olmak, yetinmek, tedarik etmek, edinmek” vb. anlamları ifade eden⁶⁷ ve “ق ن ي / k n y” veya “ق ن و / k n v” kök harflerinden oluşan bu kelime, Kur'ân'da Necm sûresine özgü kelimelerden biridir. Bu kelimenin fiil türevleri Kur'ân'da başka âyetlerde kullanılmamıştır. Arap dilinde de yaygın kullanılan bir kelime değildir. Kanaatimizce bu kelimenin eş anlamlılarının fazla olması, kullanım alanının daralmasına neden olmuştur. Bu kökün lügavî anlamı ve kullanıldığı fiil ve isim formları hakkında kısaca şunları söylemek mümkündür:

Fiil formundaki kullanımları şunlardan ibarettir: Sülâsî mücerredin *فَعَلَ يَفْعُلُ* vezninde bazen lâzım bazen de müteaddî olarak kullanılır. Cümle içerisindeki kullanımlara şu örneği vermek mümkündür:

فَقْنَى / *فَقْنَى* *Rengi kırmızılaştı.*⁶⁸

Lâzım olarak kullanıldığında masdarı *فُقُونًا* şeklinde gelir. Bu örnekte fiilin lâzım fiil olarak kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda verilen örneklerde söz konusu fiil geçişli kullanılmış ve mefulü açıktan almıştır.

فَقْنَى عَلِيَّ الْمَالِ *Ali mal edindi/topladı.*⁶⁹

فَقْنَى عَلِيَّ بَكْرًا *Ali, Bekr'e yetineceği kadar azık verdi.*⁷⁰

فَقْنَى اللَّهُ الْأَرْضَ *Allah yeri yarattı.*⁷¹

⁶² Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/212.

⁶³ Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/212.

⁶⁴ Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/213.

⁶⁵ Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/211.

⁶⁶ Zebîdî, *Tâcu'l-'arûs*, 8/211.

⁶⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-202; Cevherî, *es-Sihâh*, 6/2467.

⁶⁸ Ferâhidî, *Kitâbu'l-'ayn*, 5/217.

⁶⁹ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/202.

⁷⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/202

Bu kökün sülâsî mücerredin **فَعَلَ يَفْعَلُ** vezninde kullanımı da vardır. Bu kullanımda **فَعَلَ** **يَفْعَلُ** babıyla yakın anlamlar ifade etse de farklı anlamları vardır. Bu kullanımda müteaddî kullanım esas olup masdarı ise diğerlerinden farklı olarak **فَعْلًا** şeklinde kullanılır. Aşağıda farklı anlamlarıyla verilen örnekleri görmek mümkündür:

.فَقِيَ عَلِيٌّ الْمَالَ *Ali mal edindi/kazandı.*⁷²

.فَقِيَ عَلِيٌّ الْعَمَمَ. *Ali ev için koyun edindi.*⁷³

.فَقِيَ عَلِيٌّ بَكْرًا. *Ali Bekr'i razı etti.*⁷⁴

.فَقِيَ الْحِيَاءَ عَلِيًّا مِنَ الذَّنْبِ. *Utanma duygusu Ali'yi günahattan alıkoydu.*⁷⁵

Lügatte bu kökün sülâsî mücerredin **فَعَلَ يَفْعَلُ** vezninde de kullanımı da söz konusudur. Ancak bu bapdaki kullanım anlam açısından sadece lâzım fiil şeklindeki kullanıma sahiptir. Bu durumda masdarı **فَعْلًا** olarak kullanılır. Söz konusu fiilin cümle içerisindeki kullanımlara şöyle örnek vermek mümkündür:

.فَقِيَ عَلِيٌّ. *Ali razı oldu.*⁷⁶

.فَقِيَ الْأَنْفَ. *Burun kemerli oldu.*⁷⁷

Sülâsî mücerredin yukarıda verilen lügavî kullanımlarına bakıldığında bu formun Kur'ân'da bulunmadığı görülür. Ancak aşağıda örnekleri verileceği üzere bu fiilin Necm sûresindeki mezîd halî bu sûreye özgü bir kullanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sülâsî mezîd formundaki baplar hakkında şunları söylemek mümkündür:

Mezîd fiillerin if'âl babı kullanımı lügat olarak hem lâzım hem de müteaddî anlamda kullanılmıştır. Bu kullanıma şu örnekleri vermek mümkündür:

.أَفْنَى السَّمَاءَ الْمَطَرَ. *Gök, yağmuru yaydı.*

.أَفْنَى عَلِيٌّ بَكْرًا. *Ali, Bekr'i razı etti.*

Bu kökün mezîd fiillerin **مُفَاعَلٌ تَفْعِيلٌ اِئْتِئَالَ اِسْتِئْفَاعٌ** kalıpları nadir şekilde kullanılmışsa da hem yaygın değil hem de söz konusu anlamların ötesinde farklı bir anlam ifade etmemektedirler.

Necm sûresi bağlamında bu fiile bakıldığında ise yukarıda verilen “razı etmek vb.” anlamları ifade ettiği söylenece de⁷⁸ fiilin esas anlamının zıddı olan “fakirleştiren” anlamını vermek de mümkündür.⁷⁹ Hatta **وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا** *Göldüren de odur ağlatan da. Öldüren de yaşatan da.*⁸⁰ âyetleriyle uyumu açısından ve söz konusu kelime ile yakın anlam ifade eden **أَغْنَى** fiili nedeniyle tekrara düşmeme adına bu anlamın sûrenin bağlamıyla uygun düştüğünü söylemek daha doğrudur. Bu anlamı elde etmek için de söz konusu kökün **اِفْعَالٌ** kalıbının selb ve izale anlamında kullanıldığını kabul etmek gerekir. Nitekim Arapçada (**أَعْجَمْتُ الْكِتَابَ**)

⁷¹ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-202.

⁷² İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-201.

⁷³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-201.

⁷⁴ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-201.

⁷⁵ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-201.

⁷⁶ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 15/201-201.

⁷⁷ Ferâhidî, *Kitâbu'l-'ayn*, 5/217.

⁷⁸ Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*, 4/166; Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî el-Basrî, *Tefsîru'l-Kur'ân'il-Azîm*, 1-8, thk. Sami b. Muhammed es-Selâme (Beyrût: Daru Taybe li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1999), 7/467.

⁷⁹ et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 22/5.

⁸⁰ en-Necm, 53/45.

hatasını yanlışını izale ettim ortadan kaldırdım.) örneğinde olduğu gibi lügavî olarak bu kalıp bazen “yok etme, ortadan kaldırma” anlamında kullanılmaktadır.⁸¹

2.10 أَطْعَى/ Etğâ

Kullanıldığı form açısından Necm sûresine özgü bir kullanıma sahip olan bu kelimenin kökü طغى harflerinden müteşekkil olup ziyade ve üstünlük anlamını ifade eden ism-i tafdil formunda kullanılmıştır. Bu kökün türevi olan bazı kelimeler özellikle de طاعوت kelimesi Kur’ân ile yeni bir kavramsal anlam kazanmış kelimelerdendir. Arap dilinde lügavî olarak “mutat sınırın aşımı, olağanın ötesinde her türlü artış ve fazlalığı” anlamını ifade eden⁸² bu kök, hem Kur’ân’da hem de Arap toplumunda yaygın kullanılan bir kelimedir. Kur’ân’da hem lügavî anlamıyla hem de terim anlamıyla fiil ve isim formundaki kullanımlarını görmek mümkündür. Kelimenin etimolojik tahlili yapıldığında şu bilgileri vermek mümkündür:

Fiil kullanımı şu bablardan oluşmaktadır: Sülâsî mücerred olarak فَعَلَ يَفْعَلُ vezninde kullanıldığı gibi فَعِلَ يَفْعَلُ vezninde kullanılmaktadır. Her iki vezinde de müzari kipi يَطْعَى şeklinde kullanılır. Bu iki fiil aynı anlamı ifade ederler. Masdarları طَغْيًا / طَغْيَانًا (tağyen tuğyânen) olmak üzere iki vezinde kullanılır. Lügavî olarak içinde kullanıldıkları cümleye göre değişiklik gösterse de temel anlamları “sınırı aşmak, olağanın dışına çıkmak ve aşırıya kaçmak”tır.⁸³ Örneğin طغى البحر “denizin kabarması” anlamında, taşkınlığı ifade etmek için kullanılmıştır. طغا الدم aynı şekilde “suyun taşması” طغا الدم “kanın kaynaması” anlamında kullanılmıştır. الطغية “dağın zirvesi, yüksek yerler” anlamında الطاغية “yıldırım, helâk edici düzeyde yüksek ses ve “zorba liderler” anlamında kullanılmıştır.⁸⁴

Bu kelimenin mezîd kalıbından da kullanımı mevcuttur. Bu kullanımda da yine kök mana sülâsî mücerredin anlamıyla eşdeğer olmakla birlikte şu âyette olduğu gibi kullanımın kelimeye kattığı müteaddîlik anlamı da bulunmaktadır.

قال قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْعَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ “Arkadaşı der ki: “Ey Rabbimiz! Onu ben azdırmadım, fakat kendisi derin bir sapıklık içinde idi.”⁸⁵

Kur’ân’da lügavî anlamların yanı sıra Allah’a isyan anlamında kullanılarak dinî hüviyete sahip bir kelimeye de dönüştüğü görülmektedir. Aşağıda verilen âyetlerde hem dinî hem de lügavî anlamdaki kullanımları görmek mümkündür:

أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى “Firavun’a git, çünkü o azmıştır.”⁸⁶

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا لِلطَّاغِينَ مَابًا “Muhakkak ki cehennem azgın kafirler için gözetleme ve dönüş yeridir.”⁸⁷

فَأَمَّا نُمُودٌ فَأُهْلِكُوا بِطَاطِغِيَّةٍ “Semûd kavmi azgın bir ses ile helâk edildi.”⁸⁸

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى “Göz şaşmadı ve haddi aşmadı.”⁸⁹

إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ “Kuşkusuz, sular kabarcınca sizi gemide biz taşıdık.”⁹⁰

⁸¹ et-Teftâzânî, Şerhu Sa’diddîn, 25.

⁸² İbn Manzûr, Lisânu’l-‘Arab, 15/7-18; Zebîdî, Tâcu’l-‘arûs, 38/492.

⁸³ Âlusî, Ruhû’l-me’ânî, 14/54.

⁸⁴ Cevherî, es-Sihâh, 6/2412.

⁸⁵ Kâf, 50/27.

⁸⁶ Tâhâ, 20/24.

⁸⁷ en-Nebe’, 78/21-22.

⁸⁸ el-Hâkke, 69/5.

⁸⁹ en-Necm, 53/17.

⁹⁰ el-Hâkke, 69/11.

Bu kökten türeyen bazı isim kalıpları da vardır. Bunların en yaygını ve kelim ilminde tartışmaya konu olanı ise الطاغوت kelimesidir. Çoğulu olan طواغيت kelimesi ise cahiliye döneminde Arapların Kâbe dışında kutsal saydıkları mabetlerine denilirdi.⁹¹ Bu da aslında söz konusu kavramın dinî hüviyetindeki kullanımının İslam dini öncesinde de bulunduğunu, ancak İslam dini ile Kâbe yerine Yüce Allah dışındaki tüm mabutları kapsayacak şekilde anlam değişimine uğradığını göstermektedir.

الطاغوت (et-Tâğût) kelimesi, جبروت (ceberût) ve ملكوت (melekût) örneklerinde olduğu gibi فعلوت (fe‘alût) veznindedir. Kelimenin aslı طغيوت (tağayût) olup ya (ي) harfinin ğayn (غ) harfinin önüne geçmesiyle طبعوت (tayağût) daha sonra ya (ي)’nin elif (ل)’e dönüşmesiyle de طاغوت (tâğût) olmuştur.⁹² الطغيان ve الطغوى kelimeleri ise masdar olup aynı anlamı ifade ederler. Ancak الطغوى kelimesinde sıfat ile masdar ayrımının sağlanması amacıyla Arap dilinin bir kuralı gereği vav, yâ harfine çevrilmiştir.⁹³

Delayısıyla olması gereken الطغيا şeklinde kullanılmasıydı. “كذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا” *Semûd kavmi, hak tanımazlığı yüzünden yalanladı.*⁹⁴ âyetinde الطغيان masdarı yerine الطغوى masdarının kullanılması tamamen diğer âyetlerle cinâs uyumunun sağlanmasına dönüktür.⁹⁵

Sonuç

Yüce Allah, uygun gördüğü zaman ve mekânda insanlığa rehber olması için tarih boyunca vahiy göndermiştir. Bu vahiy gönderirken de yine insanlar içinden fitratı ve yaşamı temiz olan bir kişi seçilmiş ve peygamber olarak toplumuna ilahi mesajı iletmiştir. Peygamberler ilettikleri mesajın semavi olduğuna diğer insanları ikna etmek için Yüce Allah tarafından kendisine verilen olağanüstü güç ve yetilerini kullanmışlardır.

Son peygamber Hz. Muhammed de nübüvvetinin en büyük mucizesini yine getirdiği mesajla ispatlamıştır. Zira Kur’ân’da kalpleri mest eden, akıllara durgunluk veren ve beşer takatının fevkinde olduğunu ispatlayan bir ahenk ve üstün ifade biçimi mevcuttu. Öyle ki tarihlerinde edebiyat anlamında zirve noktayı yaşayan Araplar dahi bu mucizevi kelim karşısında çaresiz kalmış, inkâr edenler sözlü meydana davet eden Kur’ân’a karşı savaş meydanlarını tercih etmek zorunda kalmıştır. İslam dünyasında Hz. Peygamberin risaletinin hakkaniyeti ve Kur’ân’ın ilahi mesaj olduğunun gerçekliğini ispat mahiyetinde olan eşsiz anlatımının ortaya konulması gayesiyle öteden beri çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla yapılan çalışmamızda Necm sûresine özgü kelimeler ele alınmıştır. Arap dili ve belâgatı açısından örnekler ışığında tahlil edilmiştir. Çalışma neticesinde elde edilen sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür. Kur’ân’ın 53. sûresi olarak mushafta yer edinen Necm sûresi mekkî bir sûredir. Mekkî sûrelerin karakteristik özelliklerinden kısa ve veciz ifadeler, vahdaniyetin ispatı, imana davet, küfür ve iman muvazenesi, geçmiş dönemlerdeki inkârcı toplumlar ile nebilerinin mücadelesi ve bu mücadelede iman edenlerin kazanımlarının yanı sıra inkârcıların hüsrân dolu sonları gibi konuları barındırmaktadır.

⁹¹ Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*, thk. Ahmed Ferîd el-Yezîdî, (Beyrût: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2004), 63.

⁹² ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 5/296; İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab*, 15/9.

⁹³ Muhyiddîn b. Ahmed Mustafa Dervîş, *İ’râbu’l-Kur’ân ve beyânuhu*, 1-10 (Suriye: Dâru’l-İrşâd li’ş-Şuûni’l-Câmiyye, 1415), 10/497.

⁹⁴ eş-Şems, 91/11.

⁹⁵ Muhyiddîn b. Ahmed Mustafa Dervîş, *İ’râbu’l-Kur’ân*, 5/75; 10/497.

İslam dininin gelişi ile Arap kültüründe yeni kavramlar oluşmuştur. Bu kavramların çoğu dinî bir hüviyet kazanan kelimelerdir. Bu anlamda Necm sûresi “سِدْرَةُ الْمُنْتَهَى Sidretü'l-muntehâ”, “قَاب قَوْسَيْنِ Kâbe kavseyn” gibi önemli bazı özgün kullanımlara sahiptir. Ayrıca “أَقْنَى” ve “أَطْعَى” örneklerinde olduğu gibi sözlük anlamlarına bağlı kalarak anlam değişimine uğrayan kullanımlar da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra أَفْرَأَيْتُمْ gibi mekkî sûrelere özgü bazı ifade biçimleri de Necm sûresinde bulunmaktadır.

Necm sûresi muhteva olarak da mekkî sûrelerin özelliklerini barındırmakta, özellikle nübüvvet, ahiret ve Allah'ın vahdaniyeti gibi konuları kapsamaktadır. Sûre yeminle başlamakta ardından da vahyin indiriliş şeklinden ve Hz. Muhammed'in Cebrâil ile olan diyalogundan bahsetmekle devam etmektedir. Sûre devamında müşriklerin melekler hakkındaki yanlış inanışlarını yermekte ve ahiret gününe inanmayanların karşılaşacağı duruma dikkat çekmektedir. İnananların ise karşılaşacağı mükâfata yer vermiştir. Sonuç olarak Necm sûresi örneğinden hareketle Kur'an'ın tüm âyetlerinin aslında gerek muhteva gerekse de üslup açısından beşer kelimasının çok ötesinde olup Hz. Muhammed'in risâletini ispat eden mucize konumunda olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Ahmed b. Fâris b. Zekeriyya. *Mekâyîsu'l-luga*. 6 Cilt. thk. Abdüsselam Muhammed Hârûn. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1979.
- Âlusî. Ebû Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî. *Ruhu'l-Me'ânî*. 16 Cilt. thk. Ali Abdülbâri Atiyye. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. 1415.
- Arap Dil Kurumu. *el-Mu'cemu'l-vasît*. Kâhire: ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrahim b. el-Muğîre el-Ca'fî. *Sahîhu'l-Buhârî*. 9 Cilt. Mısır/Bulak: el-Matbaatu'l-Kubrâ el-Emîriyye. 1311.
- Câhiz, Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Kinânî. *el-Beyân ve't-tebyîn*. Beyrût: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl, 1423.
- Dervîş, Muhyiddîn b. Ahmed Mustafa. *İ'râbu'l-Kur'an ve beyânuhu*. 10 Cilt. Suriye: Dâru'l-İrşâd li'ş-Şuûni'l-Câmiyye, 1415.
- Ebû İshâk İbrahim b. es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc. *Me'âni'l-Kur'an ve i'râbuh*. thk. Abdülcelil Abduh Şilbî. Beyrût: 'Âlemu'l-Kutub, 1988.
- Ebû Ubeyde, Ma'mer b. Müsennâ. *Mecâzü'l-Kur'an*, thk. Muhammed Fuad Sezgin. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381.
- Ebu'l-Fadl, Ahmed b. Tâhir b. Tayfûr. *Belâğatu'n-nisâ'*. thk. Ahmed el-Elfî, Kâhire: Matbaatu Medreseti Vâlideti'l-Abbâs el-Evvel. ts.
- Ebû'l-Bekâ Ukberî, Abdullah b. Hüseyin b. Abdullah. *et-Tibyân fi i'râbi'l-Kur'an*, 2 Cilt. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Haleb: İsa el-Bâbî el-Halebî ve Şürekâuh, 1431.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 30 Cilt, Tunus: ed-Dâru't-Tunûsiyye li'n-Neşri, 1984.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn 'Abdillâh b. Yûsuf b. Ahmed b. 'Abdillâh el-Ensârî el-Mısırî. *Şerhu Katri'n-nedâ ve belli's-sedâ*. ys. ts.
- İbn İshâk, Muhammed b. Yesâr. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. thk. Ahmed Ferîd el-Yezîdî. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004.

- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Ömer el-Kureşî el-Basrî. *Tefsîru'l-Kur'an'il-Azîm*. 8 Cilt. thk. Sami b. Muhammed es-Selâme. Beyrût: Daru taybe li'n-neşri ve't-tevzî'. 1999.
- İbn Nebâtete el-Mısırî, Cemâlüddîn el-Fârûkî. *Dîvânu İbn Nebâtete*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyyi. ts.
- İbn Yaîş, Ebû'l-Bekâ Ya'îş b. Ali. *Şerhu'l-Mufasssal*. 6 Cilt. thk, İmîl Bedî Yakub. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Berdûn, İbrahim Atfîş. Kâhire: Dâru'l-kutubi'l-Mısriyye, 1964.
- Ma'mer b. Müsennâ, Ebû Ubeyde. *Mecâzü'l-Kur'an*. thk. Muhammed Fuad Sezgin. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1381.
- Muhammed Ahmed Kâsım. *'Ulûmü'l-belâğa*. Trablus, Lübnân: el-Müessesetü'l-Hadîse li'l-Kitâb, 2003.
- Mukatil b. Süleyman el-Ezdî. *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*. thk. Abdullah Mahmud Şehhâne. Beyrût: Müessesetü't-Târihi'l-Arabiyyi, 1423/2002.
- Mücâhid, Ebû'l-Haccâc b. Cebr el-Mekkî el-Mahzûmî. *Tefsîru Mucâhid*. thk. Muhammed Abdüsselâm Ebu'n-Neyl. Mısır: Dâru'l-fikri'l-İslâmî, 1989.
- Nehhâs, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. İsmâil b. Yûnus el-Murâdî. *İ'râbu'l-Kur'an*. thk. Abdülmunim Halil İbrahim. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1421.
- Nüveyrî, Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb el-Bekrî et-Teymî el-Kureşî. *Nihâyetü'l-ereb fi funûni'l-edeb*, thk. Müfid Kumayha v.dğr. 31 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyye, 2004.
- Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrahim. *el-Keşfu ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Kur'an*, 10 Cilt. thk. Ebû Muhammed b. Âşûr. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabiyyi. 2002.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't-tefâsîr*. Kâhire: Dârü's-Sâbûnî li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1997.
- Semîn el-Halebî, Ebu'l-'Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. 'Abdüddâim. *ed-Dürrü'l-mesûn fi 'ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*. 11 Cilt. thk. Ahmed Muhammed el-Hurât. Dımaşk: Dâru'l-Kalem.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdillâh el-Yemenî, *Fethü'l-kadîr el-câmi' beyne fenneyi'r-rivâye ve'd-dirâye min 'ilmi't-tefsîr*. Beyrût: Dârü'l-Kelimü't-Tayyib, 1414/1994.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr b. Gâlib Ebû Cafer. *Câmi'u'l-beyân 'an tefsiri âyi'l-Kur'an Tefsîru't-Taberî*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Beyrût: Dâru Hecer li't-Tibâe ve'n-Neşr. 2001.
- Tehânevî, Muhammed 'Ali. *Keşşâfu istilâhâti'l-funûni ve'l-'ulûm*, thk. Ali Dahrüc. Beyrût: Mektebetü Lübnan Nâşirûn. 1996.
- Turabî, Mehmet Hadin. "Necm Suresinde İ'câzü'l-Kur'an". *Batman Akademi Dergisi Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*. Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı:2 Aralık-2021, 443.
- Zemaşerî, Mahmûd b. Ömer. *Esâsu'l-belâğa*. thk. Muhammed Basıl. Beyrût: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1998.